

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота (проект) магістра

з теми **«ГУМОРИСТИЧНА ПОЕЗІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1-M20
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта з додатковою
спеціальністю Початкова освіта
(денна форма навчання)
Середович (Маїк) Зоряна Богданівна

Керівник: **Каньоса Н. Г.**,
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: **Бахмат Н.В.**,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
1.1 Особливості розвитку образного мовлення дітей дошкільного віку	8
1.2 Сприймання поетичних творів дітьми дошкільного віку	15
1.3 Характеристика поетичних творів гумористичного спрямування.....	27
1.4 Розвиток образного мовлення дітей у практиці дошкільної освіти	34
РОЗДІЛ II РОЗВИТОК ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГУМОРИСТИЧНОЇ ПОЕЗІЇ	38
2.1 Аналіз рівнів сформованості образного мовлення дітей старшого дошкільного віку	38
2.2 Лінгводидактична модель розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору.....	48
2.3 Порівняльна характеристика сформованості рівнів розвитку образного мовлення на констатувальному і прикінцевому етапах	57
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БКДО – базовий компонент дошкільної освіти

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність дослідження. Важливу роль у формуванні особистості відіграє рідна мова, що є засобом розвитку особистості, її пізнання та комунікації. Мови слід навчати і таке навчання має бути спрямоване на формування мовної особистості – людини, яка є носієм мови зі своїми індивідуальними рисами мовотворчості. Основа формування мовної особистості в дошкільному віці полягає в забезпеченні вільного самовираження дитини через здатність спілкуватися рідною мовою, в ініціативності дітей дошкільного віку, яку Базовий компонент освіти визначає як одну з найважливіших базисних характеристик особистості. Означена характеристика є своєрідним показником творчого потенціалу, що виявляється, зокрема, у художньо-мовленнєвій діяльності, що потребує виховання культури мовлення дошкільнят, характеристиками якої є нормативність, адекватність, логічність, різноманітність, естетичність, змістовність, чистота, доцільність, виразність мовлення. Виразність мовлення вміщує в собі таку якість мовлення, як образність. Мовлення дітей дошкільного віку стає образним, безпосереднім, живим, якщо дитина виявляє зацікавленість мовним багатством і вміє використовувати в мовленні виразні засоби, у тому числі, образні слова й вирази.

Окреслена проблема докладно висвітлена у психології та психолінгвістиці. Образне мовлення було предметом дослідження вчених-лінгвістів, які розглядали функціонування мовних засобів, що використовуються в текстах художнього стилю (М. Бахтін, Г. Винокур, І. Гальперін, І. Чередниченко та ін.), комунікативні якості мовлення (В. Виноградов, М. Жовтобрюх, Л. Мацько та ін.). Проблема розвитку образного мовлення дітей є важливою ланкою в загальній системі роботи з розвитку мовлення в дошкільному закладі.

Мета формування в дітей повноцінного володіння рідною мовою реалізується через залучення дошкільників до національних і загальнолюдських цінностей, до яких належить українська поезія гумористичного забарвлення. Безперечно, що гумор

допомагає закладу дошкільної освіти й сім'ї полегшити дитині процес входження в соціальне середовище. Український поетичний гумор у силу свого надзвичайного багатства, яскравості, колоритності мови здійснює значний виховний вплив на дитину, збагачує її лексичний запас образними виразами.

До проблеми вивчення особливостей сприймання гумористичного змісту в літературі, живописі, у життєвих ситуаціях звертались такі дослідники, як Є. Бондаренко, Ю. Борев, Н. Гавриш, А. Дерман, Р. Жуковська, О. Запорожець, А. Золотнякова, О. Лук, Д. Ніколенко, О. Попова, В. Русаков та інші. Усі вони однакові в тому, що поетичний гумор позитивно впливає на розвиток особистості дитини, збагачує дитяче мовлення поетичними висловами, образними зворотами, активізує і стимулює спілкування дітей як з однолітками, так і з дорослими.

Водночас вивчення стану використання гумористичних творів у практиці дошкільної освіти засвідчило, що їх величезний потенціал не реалізується повною мірою. Гумористичні поетичні твори використовуються педагогами закладів дошкільної освіти здебільшого для розваги дітей, як засіб доброзичливого висміювання негативних рис характеру або вчинків дітей, водночас ігноруються завдання розвитку образного мовлення. Відтак, протиріччя, що виникло між потужним розвивальним потенціалом гумористичних віршів українських поетів та обмеженим використанням поетичного гумору в дошкільному закладі з метою розвитку образного мовлення старших дошкільників зумовили вибір теми дослідження: «Гумористична поезія як засіб розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку».

Мета дослідження – розробити й експериментально апробувати педагогічні умови та методику розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати і визначити сутність поняття «поетичний гумор», уточнити феномени «образне мовлення», «поетичне мовлення», «словесний образ», «виразники образності», «поетичний слух».

2. З'ясувати вплив поетичних творів гумористичного характеру на розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити критерії, показники, охарактеризувати рівні розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

4. Виявити педагогічні умови розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору.

5. Розробити методику й апробувати її та лінгводидактичну модель розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору.

Об'єкт дослідження – художньо-мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – процес розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору.

Методи дослідження: теоретичні – вивчення й аналіз наукової і методичної літератури з проблеми розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку, сприймання дошкільниками художніх поетичних творів; емпіричні – цілеспрямоване спостереження за сприйманням дітьми поетичних гумористичних творів, мовленням дітей старшого дошкільного віку; анкетування вихователів з метою виявлення обізнаності з розвитком образного мовлення дошкільників; аналіз нормативної літератури (програми навчання і виховання в дошкільному закладі, плани навчально-виховної роботи) з метою визначення стану роботи з розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку та використання в навчально-виховній роботі гумористичних творів; аналіз збірників художньої літератури для дітей з метою виявлення наявності поетичних творів гумористичного характеру; констатувальний, формувальний і контрольний етапи педагогічного експерименту; кількісний і якісний аналіз експериментальних даних.

База дослідження: Кам'янець-Подільський заклад дошкільної освіти № 18 «Зірочка». В експериментальному дослідженні взяли участь 40 дітей віком 5-7 років. До анкетування були залучені вихователі закладу дошкільної освіти.

Практичне значення дослідження: розроблено методику розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами гумористичної поезії, складено експериментальні конспекти занять, різних видів роботи з гумористичними віршами в повсякденному житті, спрямованих на розвиток образного мовлення; визначено тематику гумористичних віршів для старших дошкільників. Дослідні матеріали можуть бути використані в освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом публікацій та доповідей на міжнародних (2), всеукраїнських (11) та регіональних (2) конференціях та семінарах.

Результати дослідження впроваджені у освітній процес Кам'янець-Подільського ЗДО № 18 «Зірочка».

Публікації:

– *Вплив художньої літератури на розвиток мовлення дітей дошкільного віку* // Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ : Міленіум, 2021. С. 167-169.

Структура роботи: дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі досліджено проблему розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами гумористичної поезії; визначено педагогічні умови, експериментально апробовано лінгводидактичну модель розвитку образного мовлення старших дошкільників засобами поетичного гумору і методику її реалізації.

В основі образного мовлення лежить образність, яку ми розуміємо як складову виразності, що виникає за такою схемою: встановлення асоціативних зв'язків між двома предметами чи явищами (встановлення спільних рис, ознак), перенесення ознак з одного предмета на другий, і як наслідок цього - виникнення нового метафоричного (переносного) значення слова. Відтак, на нашу думку, образне мовлення – це якість виразного мовлення, що характеризується здатністю викликати в уяві наочно-чуттєві уявлення з допомогою спеціальних мовних засобів, в основі яких лежить асоціативність (передача ознак одного предмета через ознаки іншого).

Поняття образного мовлення суміжне поняттю поетичного мовлення, яке нами розуміється як образне, емоційне мовлення творів художньої літератури, насичене мовними, мовнопоетичними і мовностилістичними одиницями і конструкціями, з допомогою яких створюються образи людей, процесів, явищ і предметів, створюються події, тобто передається зміст твору.

Образне мовлення дітей дошкільного віку розвивається під впливом поетичних творів через сприймання словесних образів. На нашу думку, словесний образ – це образ предмета, явища, істоти, створеного засобами експресивних мовних одиниць, наділених можливістю викликати яскраві наочно-чуттєві уявлення.

Яскраві словесні образи притаманні поетичним творам гумористичного характеру, які ми розуміємо як специфічний вид віршованих творів, в яких засобами художнього мовлення та з допомогою спеціальних прийомів творення гумору передана ситуація жарту, кумедності, що викликає доброзичливий сміх.

Означеним творам властивий поетичний гумор – специфічний вид художнього, словесного гумору, що притаманний поетичним творам, які засобами виразників образності й образних виразів гумористичної спрямованості викликають в уяві слухача конкретні, наочно-чуттєві образи предметів, ситуацій та персонажів, стимулюють емоційну позитивну реакцію, доброзичливий сміх.

У поетичних творах гумористичного характеру є образні вирази гумористичної спрямованості, що виступають водночас виразниками образності. На нашу думку, виразниками образності є слова, словосполучення, мовні конструкції, що сприяють створенню мовцем словесного образу та викликають у слухача наочно-чуттєві уявлення цих образів.

Сприймання дітьми поетичних творів, у тому числі й гумористичних, носить активний характер і визначається як складний полікомпонентний процес, що складається з таких складових: слухання, уявлення, усвідомлення прослуханого та його розуміння. У процесі сприймання поетичного твору виокремлюють три стадії: безпосереднє сприймання твору переживання; розуміння змісту твору; вплив його на особистість дитини як кінцевий результат сприймання поетичного твору.

Сприймання дітьми гумористичних поетичних творів залежить від рівня розвитку поетичного слуху. На нашу думку, поетичний слух – це здатність до всебічного раціонального й емоційного відчуття, сприймання і відтворення змісту, художньої форми, виразних мовних та інтонаційних засобів поетичної мови художнього твору.

Результати анкетування вихователів та планів освітньо-виховної роботи в дошкільному закладі засвідчили, що в дошкільних закладах недостатньо проводиться роботу з розвитку образного мовлення і не використовуються для розвитку образного мовлення дітей поетичні твори гумористичного характеру.

Започатковуючи експериментальне дослідження, було визначено когнітивно-інформаційний, образно-виражальний і мовленнєвотворчий критерії розвитку образного мовлення засобами поетичного гумору з відповідними показниками. До кожного критерію та показника були розроблені завдання для

з'ясування вихідних рівнів розвитку образного мовлення дітей. За результатами констатувального етапу експерименту виявилось, що переважна більшість дошкільників перебувала на достатньому (10,5 % ЕГ і 10 % КГ), задовільному (38 % ЕГ і 38,7 % КГ) і незадовільному рівнях (51,3 % ЕГ і 51,3 % КГ). Задля розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору нами було розроблено лінгводидактичну модель, яка обіймала чотири етапи: відбірково-аналітичний, інформаційно-експресивний, репродуктивно-діяльнісний, репродуктивно-творчий.

Метою першого, відбірково-аналітичного, етапу виступило добір і аналіз гумористичних віршів, складання словників-мінімумів виразників образності й образних виразів гумористичної спрямованості; знайомство дітей з жанрами гумористичних творів. Основними методами роботи з дітьми обрано читання гумористичних віршів, розповідання лінгвістичної казки про жанри гумористичних віршів, дидактичні ігри.

На другому, інформаційно-експресивному, етапі ставилася мета сформувати знання дітей про виразники образності, їхнє функціональне призначення в поетичному тексті; сформувати вміння виокремлювати з вірша образні слова й вирази гумористичної спрямованості. Форми роботи на цьому етапі – заняття з художньої літератури, з розвитку мовлення, робота в куточку книги, методи – читання й заучування гумористичних віршів, розповідання лінгвістичної казки про виразники образності, лексичні й мовленнєві вправи.

Третій, репродуктивно-діяльнісний, етап був спрямований на активізацію в мовленні дітей образних слів і виразів гумористичної спрямованості в різноманітних видах діяльності. Основними формами роботи виступили: заняття з різних розділів програми, розваги дітей; методами роботи – читання й інсценування гумористичних творів, лексичні, мовленнєві вправи, малювання за мотивами віршів.

На четвертому, репродуктивно-творчому, етапі формувалися навички використання виразників образності й образних виразів гумористичної спрямованості у зв'язних висловлюваннях описового і творчого характеру. Формами роботи було обрано мовленнєві заняття, розваги дітей, вечори гумору,

методами – складання дітьми описових і творчих розповідей, розігрування гумористичних мовленнєвих ситуацій.

У ході експериментальної роботи реалізовувалися педагогічні умови ефективного розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору: врахування виключної емоціогенності поетичного гумору; забезпечення повноцінного сприймання, розуміння й усвідомлення дітьми змісту поетичних творів гумористичного характеру, послідовне введення в лексичний запас дитини виразників образності й образних виразів гумористичної спрямованості; раціональне поєднання занять з різних розділів програми й емоційно-розважальної роботи в повсякденному житті щодо активізації в дитячому мовленні образних виразів поетичного гумору; занурення дітей у гумористичні емоційно-мовленнєві ігрові ситуації за змістом поетичних творів; спонукання до прояву творчої імпровізації у створенні продуктів мовленнєвої діяльності з використанням образних слів і виразів гумористичної спрямованості.

Обстеження мовлення дітей на прикінцевому етапі дослідження засвідчило позитивні результати щодо рівнів розвитку образного мовлення старших дошкільників: в експериментальній групі рівень вище достатнього засвідчило 13,3 % дітей, 50 % дітей перебувало на достатньому рівні (було 10,7 %), задовільний рівень виявили 32,7 % дітей (було 38 %), а на незадовільному залишилося лише 4 % дітей (було 51,3 %). У контрольній групі відсутніх позитивних змін у рівнях розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку не відбулося: рівня вище достатнього не було виявлено, достатній рівень засвідчили 12,7 % (було 10 %), задовільний – 46,7 % (було 38,7 %), незадовільний рівень – 40,6 % (було 51,3 %). Дані результати дозволяють дійти висновку, що розроблена нами методика і визначені педагогічні умови виявились ефективними в розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору.

Нами було встановлено послідовні етапи розвитку образного мовлення старших дошкільників засобами поетичного гумору, а саме: 1) ознайомлення дітей з різними жанрами гумористичних творів; 2) виокремлення виразників

образності й образних виразів гумористичної спрямованості з поетичних гумористичних творів; 3) усвідомлення дітьми ролі виразників образності в гумористичних віршах; 4) активізація словника дітей виразниками образності й образними виразами гумористичної спрямованості через використання гумористичних творів у різних видах діяльності дітей, розвагах, системи лексичних і мовленнєвих вправ; 5) самостійне продукування зв'язних розповідей з використання гумористичних образних слів і виразів з опорою на наочність; 6) закріплення набутих навичок вживання образних слів і виразів у процесі виконання творчих, імпровізаційних завдань.

У процесі дослідження було визначено тенденції розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору: 1) ефективність засвоєння дітьми образних слів і виразів гумористичної спрямованості залежить від рівня розуміння дітьми значення і ролі цих слів і виразів у художньому гумористичному тексті, емоційності при використанні таких творів; 2) темпи розвитку образного мовлення засобами поетичного гумору залежать від образномовленнєвого насичення лексичних і мовленнєвих вправ, лінгвістичних казок; емоціогенності занять з гумористичними віршами, гумористичних ситуацій; 3) ефективність засвоєння дітьми образних слів і виразів гумористичної спрямованості безпосередньо залежить від рівня загального мовленнєвого і розумового розвитку дитини; 4) міцність засвоєння дітьми образних слів і виразів гумористичної спрямованості в самостійному активному мовленні залежить і обумовлюється їх систематичним використанням в різних видах діяльності.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні впливу гумористичних творів (прозового і поетичного жанрів) на збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою і розвиток зв'язного мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аматьєва О. П. Методика навчання виразності мовлення дітей старшого дошкільного віку : Автореф. дис. ... кан. пед. наук. Одеса, 1997. 24 с.
2. Бабич Н.Д. Лінгвопсихологічні основи навчання і вивчення мови. Чернівці : Рута, 2000. 174 с
3. Базовий компонент дошкільної освіти України : Наук. кер. : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2021. 26 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
4. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 2008. 204 с.
5. Богуш А, Монке О. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. Одеса : ПНЦ АПНУ, 2002. 239 с.
6. Богуш А. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса : Ярослав, 2004. 176 с.
7. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-ге вид. Київ : Слово, 2010. 374 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1795100/> (дата звернення: 8.07.2021).
8. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk727623.pdf> (дата звернення: 18.04.2021).
9. Богуш А., Гавриш Н, Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ : Слово, 2006. 304 с.

10. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч.-метод. посіб. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2012. 304 с.
11. Богуш А. М. Концепція «розуміння» Г. С. Костюка в контексті художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. № 3, 2000. С. 32–36.
12. Богуш А. М. Проблема мовної особистості педагога в педагогічній науці // Наука і освіта. Науково-практичний ж-л Південного наукового центру АПН України. 2004. № 1. С. 77–79.
13. Ваганова Н. А. Розуміння старшими дошкільниками нової інформації у вербальній і візуальній формах : Автореф. дис...канд. псих. наук. Київ, 2006. 20 с.
14. Вашуленко М.С. Перспективність і наступність у мовленнєвому розвитку дошкільників та учнів першого класу // Дитинство : наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : [Зб.] / Укл. Д.С. Мазоха, О.О. Борисова, Н.В. Ігнатенко. Переяслав-Хмельницький, 2000. С. 138-140.
15. Выготский Л.С. Мышление и речь. Избранные психологические исследования. Москва : Наука, 1956. С. 39–386. URL: <https://www.twirpx.com/file/1607988/> (дата звернення: 16.09.2021).
16. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. 1966. № 6. С. 62–76. URL: <https://www.twirpx.com/file/1607988/> (дата звернення: 16.03.2021).
17. Гавриш Н, Курінна С. Гумор, виховує, навчає : // Дошкільне виховання. 1999. № 10, С. 20–21
18. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : Навч.-метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2006. 119 с.
19. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ : «Редакції загальнопедагогічних газет», 2005. 128 с.
20. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ Либідь, 2004. 218 с.

21. Гайцкохи Л.Ш. Весёлая книжка в детском саду. Москва : Учпедгиз, 1967. 50 с.
22. Головин Е. Н. Основы культуры речи : Уч. для вузов по спец. «Русский язык и литература». 2-е изд., испр. Москва : Высшая школа, 1988. 320 с.
23. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
24. Дементьева И. С. Некоторые особенности понимания комических произведений детьми старшего дошкольного возраста // Вопросы дошкольной педагогики. Вып. 5. Челябинск, 1996. С. 44–52.
25. Дуткевич Т.В. Психологія дитяча : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнко, 2016. 347 с.
26. Дьяченко О. М. Развитие воображения в дошкольном детстве : Автореф. дис. ... д-ра психол. наук. Москва , 1990. 31 с.
27. Жинкин Н. И. Психологические основы развития речи // Сб. статей : В защиту живого слова / Сост. В. Я. Коровина. Москва : Просвещение, 1996. С. 30–36.
28. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. Київ : Наук. думка, 2004. 255 с.
29. Жуковская Р. И. Развитие понимания юмористических картинок в связи с развитием речи // Учёные записки Ленинградского пединститута. Т. 56. 1947. С. 54–60.
30. Жуковская Р. И. Чтение книги в детском саду. Москва : Учпедгиз, 1955. 104 с.
31. Запорожец А. В. Психология восприятия ребёнком-дошкольником литературного произведения. Избранные психологические труды / под. ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко. : В 2-х т. Т. 1. Психическое развитие ребёнка. Москва : Педагогика, 1986. 320 с. URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/Z/ZAPOROJEC_Aleksandr_Vladimirovich/_Zaporojec_A.V..html (дата звернення: 21.09.2021).
32. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности. Москва : Московский психолого-социальный институт, Воронеж : НПО : МОДЭК, 2001. 432 с.
33. Иванова Т. В. Остроумие и креативность // Вопросы психологии. 2005. № 1. С. 11–15.

34. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : Навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : НМЦВО, 2003. 300 с.
35. Карпинская Н. С. Художественное слово в воспитании детей (ранний и дошкольный возраст). Москва : Педагогика, 1972. 150 с.
36. Ковальов А. К. Психология литературного творчества. Ленинград : Нева, 1960. 156 с.
37. Компанцева Л. В. Поэтический образ природы в детском рисунке. Москва : Просвещение, 1985. 96 с.
38. Костомаров В. Г. Насущные задачи учения о культуре речи // Русский язык в школе. 1965. № 4. С. 3–16.
39. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. П. Проколієнко. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.
40. Котик Т. Українська дошкільна лінгводидактика : історія, здобутки, перспективи. Одеса : СВД М.П.Черкасов, 2004. 296 с.
41. Краткий психологический словарь. / Под общ. ред. А. В. Петровского и М. Г. Ярошевского; сост. Л. А. Карпенко. Москва : Политиздат, 1985. 431 с.
42. Крутій К.Л., Лопатинська Л.А., Маковецька Н.В. Вчимося мови та розмови, або українська мова разом із матусею. Запоріжжя : Просвіта, 1999. 336 с.
43. Кулибчук Л. М. Розвиток образного мовлення учнів 5-7 класів : Дис. канд. пед. наук. : 13.00.02. Одеса. 1999. 260 с.
44. Леонтьев А. А. Речевая деятельность // Основы теории речевой деятельности. Москва : Наука, 1974. С. 21–23.
45. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : Академія. 752 с.
46. Лук А. Н. О чувстве юмора и остроумии. Москва : Искусство, 1968. 191 с.
47. Лукіна Э. Ф. Деякі особливості сприймання мови художніх творів дітьми старшого дошкільного віку // Дошкільна педагогіка і психологія : Республіканський наук.-метод. збірник. Київ : Рад. Школа, 1966. Вип. 2. С. 60–70.

48. Луцан Н. І. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 1995. 185 с.
49. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. Київ : Вища школа, 1994. 355 с.
50. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі : навч. посібник / А. М. Богуш, Н. П. Орланова, Н. І. Зеленко, З. К. Лихолєтова. Київ : Вища школа, 1992. 414 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2791808/> (дата звернення: 27.04.2021).
51. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти 2021р.) <https://osvita.ua/doc/files/news/815/81519/6050be86b4f68482865820.pdf> (дата звернення: 27.05.2021).
52. Морозова Н. Г. Развитие отношений детей дошкольного возраста к словесному заданию // Известия АПН РСФСР, Вып. 14, 1948. С. 47–94.
53. Неверов В. В. Беседы о художественной литературе : Пособие для учащихся нац. школ РСФСР. Ленинград : Просвещение, 1993. 63 с.
54. Никифорова А. И. Психология восприятия художественной литературы. Москва : Наука, 1972. 152 с.
55. Николєнко Д. Ф. Формування естетичних почуттів у дітей дошкільного віку. Київ : Радянська школа, 1967. 95 с.
56. Николєнко Д. Ф. Чувство комического и его развитие у детей. Дис. ... канд. психол. наук. Київ, 1948. 185 с.
57. Нитченко Д. М. Елементи теорії літератури. Полтава : Криниця, 1993. 112 с.
58. Новий тлумачний словник української мови у 4 т. Київ : Аконіт, 1999. Т. 2. 912 с.
59. Ожегов С. М. Словарь русского языка : 70 000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. 23-е изд., перераб. и доп. Москва : Рус. яз., 2000. 924 с.
60. Павелків Р., Цигипало О. Дитяча психологія : Підручник. 2-ге вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 400 с.

61. Панкратова Л. Я. Сприймання художніх творів у процесі ознайомлювання з ними // Система естетичного виховання в дитячому садку. За заг. ред. Н. О. Ветлугіної. Київ : Радянська школа, 1977. 257 с.
62. Пелепейченко Л. М., Тельпуховська Ю. М. Буквограй. Книга для читання. Харків : Торінг, 2004. 80 с.
63. Пентилюк М. І. Культура мовлення і стилістика : Пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю. Київ : Вежа, 2004 240 с.
64. Полозова А. И. Особенности формирования выразительного чтения стихотворений детьми 6-7 лет : Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Ленинград, 1972. 22 с.
65. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
66. Попова О. М. К вопросу о некоторых особенностях восприятия комического детьми дошкольного возраста // Вопросы теории и методики воспитания детей дошкольного возраста. Ученые записки Пермского государственного педагогического института. Пермь. 1973. С. 59–66.
67. Попова О. М. Развитие творческой активности дошкольников на материале юмористических произведений // Воспитание личности дошкольника. Сб. науч. трудов / Под ред. Е.А. Тархановой. 1993. С. 36–46.
68. Програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення: 18.06.2021).
69. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. Москва : Наука, 1976. 307 с.
70. Психологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki/slov.htm (дата звернення: 18.06.2021).
71. Репина Т. А. Чувство комического // Психология личности и деятельности человека / Под ред. А. В. Запорожца и Д. Б. Елькониной. Москва, 1965. гл. I. С. 56–59.
72. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 713 с. URL: <http://www.marsexx.ru/etika.html> / (дата звернення: 15.04.2017).

73. Руденко Ю. А. Збагачення словника старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки : Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2003. 21 с.
74. Садыкова Р. А. Особенности восприятия смешного детьми дошкольного возраста : Автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ. 1971. 19 с.
75. Сапогова Е. Е. Психология развития человека : Учебное пособие. Москва : Аспект Пресс, 2001. 460 с.
76. Славина Л. С. Понимание устного рассказа детьми раннего возраста. Москва : Известия АПН РСФСР. В. 7, 1947. С. 19–26.
77. Словник іншомовних слів // За редакцією члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука. Київ : Головна редакція української радянської енциклопедії, 1977. 776 с.
78. Степанова О. І. Активізація пізнавальної діяльності дошкільників у процесі засвоєння лексики рідної мови // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Зб. наук. праць. Рівне, 2005, Вип. 31. С. 37–40.
79. Теплов Б. М. Психологические вопросы художественного воспитания // Советская педагогика. 1946. № 6. С. 96–112.
80. Тихеева Е. И. Развитие речи детей. Москва : Просвещение, 1981. 180 с.
81. Українська мова. Енциклопедія. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. 750 с.
82. Українська народна казка у мовленнєвому розвитку дошкільників // Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особистості. Збірник наукових праць. Київ. Книга II. 2001. С. 132–137.
83. Ушакова О. С. Речевое воспитание в дошкольном детстве. Развитие связной речи : Дис. ... док. пед. наук: 13.00.06. Москва, 1996. 364 с.
84. Флёрина Е. А. Эстетическое воспитание дошкольника / Под ред. В. Н. Шацкой. Москва : АПН РСФСР, 1961. 334 с.
85. Чуковский К. И. От двух до пяти. Москва : Педагогика, 1990. 384 с.